

TÂM TRẠNG TẾT Ở DÂN TỘC VIỆT NAM

ĐỖ LONG

Tết là niềm vui của tất cả mọi thành viên trong cộng đồng dân tộc. Tâm trạng Tết là tâm trạng chung của mọi người.

Những khuôn mặt rạng rỡ, những khoe mắt tươi vui, những nụ cười hồn hậu hiện ra như những vẻ bề ngoài của tâm trạng Tết. Người già như trẻ lại. Người yếu như khỏe ra. Trẻ em như bỗng lớn lên. Tuổi trẻ như tiếp nhận thêm những sinh lực mới.

Cùng với tâm trạng đó, âu lo tưởng bỗng tai đi. Băn khoăn như vợi dần. Niềm vui được nhân lên. Hy vọng lại bắt đầu trở lại.

Quan hệ giữa người với người không chỉ bó hẹp trong một họ, một làng, một vùng, mà mở rộng ra phạm vi cả nước. Tâm trạng chung trong đời sống tâm lý của dân tộc thường gắn liền với những ngày hội và những ngày Tết.

Tâm trạng xuất hiện trong những thời điểm tản mạn của các mùa trong một năm. Tâm trạng Tết nảy sinh vào những ngày cuối cùng của năm cũ và những ngày đầu tiên trong năm mới.

Tâm trạng thuộc về một làng, một vùng trong những địa bàn dân cư nhất định. Tâm trạng Tết bắt nguồn từ một nền xã hội chung, từ những phong tục, tập quán của cả dân tộc.

Tâm trạng hội chứa đựng nguyện vọng ước về sự thịnh đạt của cả cộng đồng làng. Tâm trạng Tết không tách rời những hy vọng vào sức khỏe, may mắn và hạnh phúc cho mỗi thành viên và cho cả cộng đồng dân tộc.

Tâm trạng hội củng cố cộng đồng trong phạm vi giao tiếp vốn được cố định ở từng làng với những hội hè, trò chơi, cắm kỵ riêng. Tâm trạng Tết đã có vai trò cố kết các vùng, các miền, các dân tộc trong cương vực một đất nước. Bàn đến tâm trạng Tết là đề cập đến một trạng thái tình cảm chung của tất cả mọi thành viên thuộc một dân tộc, có một cộng đồng tâm lý phân biệt với các dân tộc khác.

Tết đến, tâm trạng của chúng ta muốn hòa nhập vào thiên nhiên, hướng vào vũ trụ và trở về với cội nguồn xa xưa nhất của mình. Nói như Mác, con người vốn là một

thực thể tự nhiên. Điều đó có nghĩa con người là một sản phẩm, một bộ phận, là sự kết tinh, chung đúc của tự nhiên. Với đất nước, trời biển, cỏ cây, hoa trái, con người sống giữa tự nhiên. Có một lúc nào đó trong một năm, có một thời kỳ nào đó trong lịch sử, người ta có lãng quên rằng mình là đứa con của tự nhiên, thì Tết đến, lại tìm về và trở lại với nó. Đào và mai, hồng và cúc, mơ và mận, cam và quýt, chuối và bưởi đã từng đâm chồi, nảy lộc rồi đơm hoa, kết trái trên đất nước này, và cứ mỗi lần Tết đến, lại quây quần, quây quýt với con người của dân tộc này. Thành tựu của con người, quy cho cùng, cũng bắt nguồn từ thành tựu của thiên nhiên. Tâm trạng Tết sẽ rất nghèo nàn, nếu thiếu đi những sản phẩm của tự nhiên. Tâm trạng Tết sẽ lạnh lẽo, nếu con người vô ơn bạc nghĩa đối với thiên nhiên, quay lưng lại với nó. Cho nên, gắn bó với thiên nhiên, trân trọng và ghi nhớ, quý giá và biết ơn đối với thiên nhiên vẫn là tình cảm nổi bật trong ngày Tết.

Quan hệ giữa người với thiên nhiên càng làm sâu đậm hơn quan hệ giữa người với người. Trong tâm lý dân tộc, quan hệ đó biểu hiện trước hết ở thái độ ứng xử giữa những đối tượng đang sống. Tâm trạng Tết sẽ ấm cúng biết bao, nếu mọi thành viên trong gia đình đều được quây quần đêm Ba mươi xung quanh nồi bánh Tôm, thiêng liêng chờ đón phút Giao thừa. Nhưng tâm trạng Tết sẽ vui biết bao, nếu sớm ngày mừng Một, mỗi gia đình được đón anh bộ đội, vì nhiệm vụ không thể về quê ăn Tết, đến xông nhà và chúc tụng mọi người. Anh bộ đội yêu quý của chúng ta trong những ngày Tết xa nhà vẫn không khỏi đôi lúc buồn ngủi, nhớ nhung. Tết năm 1947, Bác Hồ và các nhân viên Chính phủ không nỡ ăn Tết vì thương nhớ các anh đang oanh liệt chiến đấu trên mọi chiến trường của Tổ quốc. và giờ đây, trong những ngày này, không chỉ những người thân, mà từ Trung ương cho đến mỗi gia đình, mỗi đồng bào, mỗi đồng chí đều nghĩ đến các anh, dành cho các anh một tấm bánh, một số báo, một bài thơ, một giọng hát. Nhân danh cả dân tộc, đồng bào và địa phương nơi các anh chốt giữ tổ chức những buổi liên hoan thăm thiết tình quân dân đón Tết, đón Xuân với tâm trạng tung bừng, phấn khởi, không phải riêng một gia đình nào, một làng bản nào, một hải đảo nào, mà là tất cả xuôi hay ngược, xa hay gần, nhất nhất đều nghĩ đến Tết của anh bộ đội với tất cả tình cảm biết ơn, triu mến, thân thương.

Với tâm trạng Tết, quan hệ của chúng ta không chỉ với những người thân, mà cả với đồng chí, đồng hương, đồng bào, bất luận từ đâu đến..., đã trở nên ưu ái hơn, thân thiết hơn. Trong những ngày đầu xuân mới, mọi người chúng ta không ai nỡ to tiếng, không ai muốn nặng lời với nhau. Trẻ thơ trong nhà có sơ suất điều gì cũng ít bị quở trách, trừng phạt. Người lớn trong gia đình chẳng những không rầy la con trẻ, mà lại còn hết sức quan tâm, chăm sóc tới chúng. Cha mẹ có khó khăn đến đâu, nếu có thể lo lắng được, cũng cố mua sắm cho con mình một bộ quần áo Tết. Người già cũng là đối tượng quan tâm của mọi thành viên trong gia đình. Tình cảm yêu thương quý mến, trân trọng và biết ơn đã được thể hiện qua từng cử chỉ và lời nói đến với những người cao tuổi nhất. Con cái có đi đâu xa, Tết đến, không thể không nghĩ đến cha mẹ. Nếu chẳng thể về quê ăn Tết cùng với gia đình, thì cũng có chút quà mừng tuổi gửi về kính biểu ông bà, cha mẹ

Trong phạm vi xã hội, quan hệ giữa người với người cũng thanh nhã và lịch sự hơn. Một sắc thái đầy văn hóa trong giao tiếp đã thực sự thấm vào mỗi lời nói, mỗi cử chỉ

Của từng người. Tất cả đều trở nên cao đẹp hơn, lịch sự hơn, từ quần áo cho đến ngôn ngữ, từ dáng đi cho đến cách ngồi, từ suy nghĩ cho đến quan hệ đối xử. Người ta sẵn sàng mời nhau, những nhau, chúc tụng nhau những lời tốt đẹp nhất, cầu mong cho ai cũng được mạnh khỏe, may mắn và hạnh phúc. Trong nhà, cũng như khi ra đường, cho đến những nơi tập hợp vui chơi công cộng, ai ai cũng có thái độ văn hóa, tôn trọng bản thân mình và tôn trọng người khác. Tâm trạng Tết đã thực sự gắn liền với những hành vi đẹp, những lời nói và suy nghĩ đẹp trong quan hệ giữa người và người.

Cùng với tâm trạng Tết, chúng ta tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc nhất đối với những người đã khuất. Đốt nén hương thơm tình cảm của chúng ta hướng về tổ tiên, những người đã tác thành và tạo nên cuộc sống và sự nghiệp của chúng ta hôm nay. Có thể nói rằng quan hệ của chúng ta, những người đang sống, với những người đã chết thật là sâu nặng. Đó là một đặc điểm của tâm lý dân tộc nói lên tình thương của chúng ta không chỉ trong quan hệ giữa những người đang kế tục cuộc sống của chúng ta hôm nay nữa. Tình thương của chúng ta càng ngày càng trở nên rộng lớn hơn. Trước Tết, nhân dân ta không chỉ sửa sang phần mộ tổ tiên, mà còn chăm chút từng tấm bia trong nghĩa trang liệt sĩ. Ở nhiều địa phương, các cụ phụ lão ngay sớm mừng hai Tết, trước khi đi trồng cây đáp lời kêu gọi của Bác Hồ, đã đến viếng nghĩa trang liệt sĩ. Cắm từng nén nhang, đặt từng nhành hoa lên phần mộ những người đã hy sinh vì Tổ Quốc, các cụ hương tất cả tình cảm của mình vào thân thể và sự nghiệp của Bác, của các bậc tiền bối và tiên liệt của chúng ta.

Tâm trạng Tết gắn liền với hành động Tết đã chuyển dịch vào tư chất của mỗi người, vào tâm lý cộng đồng dân tộc. Tính chất cộng đồng ấy không thể có được nếu không có hành động cộng đồng và hoạt động cộng đồng trên một không gian nhất định và trong một thời gian nhất định. Không gian ấy toàn bộ lãnh thổ Việt Nam của chúng ta. Thời gian ấy là những ngày Tết của dân tộc ta.

Tâm trạng Tết và hành động Tết của nhân dân ta đã chiếm một vị trí đáng kể trong tâm lý cộng đồng. Đó là một yếu tố của sự trường tồn và phát triển của dân tộc đối với tư cách là một nhân cách lớn.